

Įsigaliojo nauja Konkurencijos įstatymo redakcija

2012 m. gegužės 1 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo redakcija². Esminiai konkurencijos teisės draudimai – konkurenciją ribojančių susitarimų bei piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi – nepasikeitė, tačiau buvo pakeistos kai kurios itin svarbios ūkio subjektų vykdomų koncentracijų priežiūros nuostatos, iš esmės suderinančios Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės normas šioje srityje. Be to, naujos įstatymo redakcijos nuostatos numato palankesnes sąlygas įmonėms bei įmonių vadovams, kurie bendradarbiauja su LR Konkurencijos taryba³ pirmieji pranešdami apie žalingiausius konkurencijos teisės pažeidimus – konkurenciją ribojančius susitarimus. Numatyta aiškesnė komercinių paslapčių apsaugos tvarka. Įstatymas taip pat numato platesnę Konkurencijos tarybos diskreciją spręsti konkurencijos teisės pažeidimų tyrimo pradėjimo klausimus bei suteikia papildomas teises Konkurencijos tarybos pareigūnams atliekant pažeidimų tyrimus. Nors buvo pakeista daugiau kaip pusė ankstesnio įstatymo straipsnių, dauguma pakeitimų yra redakcinio-tikslinamojo pobūdžio. Esminiai pakeitimai, kurie yra ypač aktualūs ūkio subjektų veikloje, išsamiau aptariami šiame straipsnyje.

Koncentracijos priežiūros nuostatų pakeitimai

Pakeista ūkio subjektų grupės sąvoka, koncentracijai reikšmingų bendrųjų pajamų skaičiavimas bei slenksčiai

Konkurencijos įstatymas numato pareigą ūkio subjektams, vykdančioms rinkos koncentraciją susijungimo arba kito ūkio subjekto kontrolės įgijimo būdais, apie ją pranešti Konkurencijos tarybai, jeigu ūkio subjektų bendrosios pajamos viršija įstatyme nurodytus slenksčius: kiekvieno koncentracijoje dalyvaujančiojo ūkio subjekto atskirus ir visų dalyvaujančiųjų suminius (KĮ 8 str. 1 d.). Naujasis įstatymas keičia suminių bendrųjų pajamų dydį, kurį peržengus privalu pranešti apie koncentraciją: jis padidėja nuo 30 milijonų litų iki 50 milijonų litų. Tačiau kiekvieno, mažiausiai iš dviejų, koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų bendrųjų pajamų slenkstis lieka tas pats – daugiau nei 5 milijonai litų. Taigi, nuo gegužės 1 d. apie **numatomą įvykdyti koncentraciją ūkio subjektai privalės pranešti Konkurencijos tarybai ir gauti leidimą**, jeigu koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų **suminės bendrosios pajamos** paskutiniiais prieš koncentraciją ūkiniais metais **yra didesnės negu penkiasdešimt milijonų litų** ir jeigu **kiekvieno** mažiausiai iš dviejų koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų bendrosios pajamos paskutiniiais prieš koncentraciją ūkiniais metais **yra didesnės negu penki milijonai litų** (KĮ 8 str. 1 d.).

Pažymėtina, kad koncentracijoje dalyvaujančių įmonių bendrosios pajamos skaičiuojamos įtraukiant visus susijusius ūkio subjektus (KĮ 3 str. 14 d., 8 str. 2 d. 2 ir 3 p.). Naujasis įstatymas keičia susijusių ūkio subjektų grupės sąvoką (KĮ 3 str. 14 d.), t.y. ūkio subjekto (jo turto, akcijų, balsų) dalies dydį, reikšmingą apskaičiuojant koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų pajamas bei vertinant, ar tenkinami bendrųjų pajamų slenksčiai (KĮ 8 str. 1 d. ir 2 d. 2 ir 3 p.). Nuo š.m. gegužės 1 d. **ūkio subjektai, vykdančys rinkos koncentraciją, skaičiuodami bendrąsias pajamas privalės įtraukti tik tų ūkio subjektų pajamas, kuriuose, įskaitant viską, kas buvo įsigyta anksčiau, jie turi 1/3 ar daugiau akcijų, balsų ar turto** (KĮ 8 str. 2 d. 2 ir 3 p.). Ši pataisa gerokai sumažina ūkio subjektų administracinę našta, kadangi iki š.m. gegužės 1 d. galiojusi

¹ Šiame straipsnyje yra išreikšta asmeninė autorės nuomonė. Pastabas, komentarus dėl straipsnio galite siųsti autorei e. paštu jurate@konkuren.lt

² Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pakeitimo įstatymas 2012-03-22 Nr. XI-1937 (Žin., 2012-04-07, Nr. 42-2041), toliau – Konkurencijos įstatymas, KĮ, įstatymas.

³ Toliau – Konkurencijos taryba, KT.

įstatymo nuostata reikalavo skaičiuojant bendrąsias pajamas įtraukti ūkio subjektus, kuriuose akcijų, balsų ar turto dalys siekė 1/4 ar daugiau.

Atkreiptinas ūkio subjektų dėmesys, kad šie susijusių asmenų grupės sąvokos bei bendrųjų pajamų skaičiavimo pakeitimai yra itin svarbūs ir vertinant, ar koncentracijos metu atsiranda *galimybė įgyti kito ūkio subjekto kontrolę*, kadangi tokiu atveju ūkio subjektams atsiranda prievolė pranešti apie ketinamą vykdyti koncentraciją. *Galimybės įgyti kontrolę* sampratos formavimąsi praktikoje lemia ir Akcinių bendrovių įstatymo nuostatos, reglamentuojančios būtiną kiekį balsų, suteikiančių galimybę daryti lemiamą įtaką ūkio subjekto veiklai (pvz., ABĮ 28 str. 1 ir 2 d. – 2/3 ir daugiau balsų visuotiniame akcininkų susirinkime), o tokio kiekio neturint, t.y. turint 1/3 ir daugiau balsų – galimybę vetuoti kai kurių esminių sprendimų priėmimą, taip atliekant „negatyvią“ ūkio subjekto veiklos kontrolę.

Taigi, ūkio subjektai, įsigyjantys kitą ūkio subjektą (įmonę ar jos dalį), ūkio subjekto turta ar turto dalį arba įsigyjantys kito ūkio subjekto akcijų dalį, kuri, įskaitant viską, kas buvo įsigyta anksčiau, sudaro 1/3 ar daugiau akcijų, balsų ar turto, siekdami tinkamai vykdyti pareigą – pranešti apie koncentraciją, turėtų labiau atkreipti dėmesį į tai, ar atitinkamas sandoris nebus vertinamas kaip koncentracija Konkurencijos įstatymo prasme.⁴

Naujas požiūris į ne autonomiško ūkio subjekto sukūrimą: tai ne koncentracija

Naujasis įstatymas numato, kad tokie atvejai, kai du ar daugiau subjektų sukuria naują ūkio subjektą – bendrąją įmonę, neatliekančią autonomiško ūkio subjekto⁵ funkcijų, nėra laikomi koncentracija (KĮ 3 str. 4 d. 2 p.). Ši nuostata yra nauja Lietuvos koncentracijų vertinimo praktikoje, tačiau ji atitinka ES konkurencijos teisės praktiką koncentracijų priežiūros srityje. Koncentracija apima tuos įmonių veiksmus, dėl kurių atsiranda ilgalaikiai rinkos struktūros pokyčiai. Tuo tarpu ne autonomiškos įmonės sukūrimas yra vertintinas kaip ūkio subjektų bendradarbiavimo susitarimas. Taigi, įsigaliojus šiai pataisai, viena vertus, sumažėja ūkio subjektų administracinė našta: apie tokio subjekto sukūrimą nebereikės pranešti Konkurencijos tarybai; antra vertus, padidėja ūkio subjektų atsakomybė, nes sukurdami bendrąją įmonę, neatliekančią autonomiško ūkio subjekto funkcijų, jie privalės įvertinti, ar tokio subjekto sukūrimas nepažeidžia Konkurencijos įstatymo 5 straipsnio, draudžiančio konkurenciją ribojančius susitarimus, o jeigu susitarimas riboja konkurenciją – ar tenkina Konkurencijos įstatymo 6 straipsnyje numatytas išimties sąlygas.

Laikomi negaliojančiais tik tie sandoriai, susiję su koncentracijos įgyvendinimu, kuriems neduotas leidimas

Naujasis įstatymas keičia koncentracijos, apie kurią ūkio subjektai privalėjo pranešti, bet nepranešė, įgyvendinimo pasekmių reglamentavimą. Galiojusios įstatymo nuostatos nustatė savaiminį su koncentracija, apie kurią nebuvo pranešta, susijusių sudarytų sandorių negaliojimą, t.y. tokie sandoriai buvo laikomi niekiniais. Tačiau šios nuostatos buvo neproporcingai griežtos ūkio subjektų atžvilgiu, ypač formalių koncentracijų atvejais, bei neatitiko koncentracijų priežiūra siekiamų tikslų – užtikrinti, kad nebūtų įvykdytos tik tos koncentracijos, dėl kurių būtų sukurta ar sustiprinta dominuojanti padėtis ar itin apribota konkurencija atitinkamose rinkose. Pasikeitęs reglamentavimas numato, kad **negaliojančiais ir nesukuriančiais teisinių pasekmių yra pripažįstami tik tie sandoriai, kurie buvo sudaryti dėl koncentracijos, kuriai Konkurencijos**

⁴ LVAT 2012-03-01 nutartis adm. byloje Nr.A⁵⁰²-1668/2012 AB „City Service“ v. KT.

⁵ Vertinant, ar bendroji įmonė yra autonomiškai veikianti rinkoje (*full-function joint venture*), atsižvelgiama į tai, ar įmonė veikia rinkoje atlikdama tokias funkcijas, kurias paprastai atlieka įmonės, veikiančios toje pačioje rinkoje, t.y. turi tam pakankamus, atitinkamai veiklai vykdyti reikalingus, išteklius; veikla neapsiriboja patronuojančių įmonių verslo funkcijos vykdymu; reikšminga dalis bendrosios įmonės apyvartos priklauso nuo trečiųjų šalių; įmonės veikla yra ilgalaikė. (Plačiau žr. ES Komisijos suvestinį pranešimą dėl jurisdikcijos pagal Tarybos reglamentą (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (2008/C 95/01) p. 91-109.)

taryba vėliau nedavė leidimo (KĮ 10 str. 2 d.). Taigi, su koncentracijos, apie kurią nebuvo pranešta ar buvo pranešta ne laiku, bet, nors ir pavėluotai, dėl jos buvo gautas Konkurencijos tarybos leidimas, įgyvendinimu susiję sandoriai nebebus laikomi niekiniais.

Tačiau atkreiptinas ūkio subjektų dėmesys, kad įsigaliojus aptariamai įstatymo nuostatai, **atsakomybė už koncentracijos įgyvendinimą be Konkurencijos tarybos leidimo**, nors jis vėliau ir yra gaunamas, **išlieka** ta pati – bauda iki 10 procentų ūkio subjekto bendrųjų metinių pajamų (KĮ 36 str. 1 d.).

Galimybė atlikti atskirus koncentracijos veiksmus be KT leidimo

Siekiant mažinti ūkio subjektų administracinę naštą bei gerinti verslo sąlygas, naujojoje įstatymo redakcijoje numatyti papildomi atvejai, kuomet ūkio subjektai gali vykdyti atskirus koncentracijos veiksmus dar neturėdami Konkurencijos tarybos leidimo koncentracijai. Greta jau galiojusios galimybės ūkio subjektams, gavusiems Konkurencijos tarybos leidimą atskiriems koncentracijos veiksams, numatoma **galimybė pateikti viešą siūlymą supirkti akcijas ir sudaryti sandorius dėl perleidžiamųjų vertybinių popierių, įtrauktų į prekybą reguliuojamoje rinkoje**, net ir **be leidimo atskiriems veiksams**, jeigu apie minėtus veiksmus pranešama Konkurencijos tarybai ne vėliau kaip per 7 dienas nuo jų atlikimo ir nesinaudojama vertybinių popierių suteikiamomis balsavimo teisėmis (KĮ 10 str. 4 d.).

Aiškesnis komercinių paslapčių apsaugos reglamentavimas

Naujasis įstatymas detaliau reglamentuoja Konkurencijos tarybos turimų dokumentų, kurie sudaro ūkio subjekto komercines paslaptis, apsaugą (KĮ 21 str.). Reglamentavimu, atitinkančiu ES konkurencijos teisės taikymo praktiką, ne tik optimizuojamas Konkurencijos tarybos darbas, bet užtikrinamas fundamentalių teisių: **teisės į privatumą**, įskaitant komercinių paslapčių apsaugą, ir **teisės į gynybą**, įskaitant teisę susipažinti su dokumentais, kurių pagrindu pareiškiamas įtarimas dėl padaryto pažeidimo, balansas.

Įstatymas numato pareigą Konkurencijos tarybai ir jos administracijos darbuotojams saugoti atliekant įstatymo laikymosi priežiūrą sužinotas ūkio subjektų komercines paslaptis ir be ūkio subjekto sutikimo naudoti jas tik tiems tikslams, dėl kurių jos buvo pateiktos. Kita vertus, įstatymas numato pareigas ir ūkio subjektams bei skatina juos pačius imtis atitinkamų priemonių dėl jų komercinių paslapčių apsaugos: a) pateikti Konkurencijos tarybai **prašymą** dėl komercinių paslapčių apsaugos; b) **aiškiai nurodyti**, kurią **informaciją** Konkurencijos taryba turėtų laikyti ūkio subjekto komercine paslaptimi; c) esant Konkurencijos tarybos įpareigojimui, per nustatytą terminą pateikti dokumento ar kitos informacijos **išrašą** be komercinę paslaptį sudarančios informacijos ir siekiamos apsaugoti informacijos aprašymą. Ūkio subjektui neįvykdžius minėtų sąlygų, Konkurencijos tarybos apie ūkio subjektą turima informacija nebus laikoma komercinę paslaptį sudarančia informacija.

Atleidimo nuo baudos taikymas perpardavimo kainų fiksavimo susitarimams

Atleidimo nuo baudos programa⁶, skatinanti ūkio subjektus pranešti Konkurencijos tarybai apie draudžiamus susitarimus tarp konkurentų (o ypač – apie kartelius dėl kainų fiksavimo, rinkų pasidalinimo, gamybos, prekybos ar investicijų ribojimo bei kitų subjektų diskriminavimo) ir už tai

⁶ Atleidimo nuo baudos programa: LR Konkurencijos įstatymo 38 straipsnis (2012-03-22 įstatymas Nr. XI-1937, Žin., 2012, Nr. 42-2041) reglamentuoja visiško atleidimo nuo baudos sąlygas (buvęs KĮ 43 str.); Baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės 2012-01-18 nutarimu Nr. 64 (Žin., 2012, Nr. 12-511) – dalinio atleidimo nuo baudos sąlygas; Draudžiamų susitarimų dalyvių atleidimo nuo baudų ir jų sumažinimo taisyklės, patvirtintos LR Konkurencijos tarybos 2008-02-28 nutarimu Nr. 1S-27 (Žin., 2008, Nr. 29-1053) – detalizuoja pastaruosius teisės aktus, numato kreipimosi bei prašymų nagrinėjimo tvarką, Konkurencijos taryboje, jų konfidencialumo užtikrinimą. Plačiau žr. <http://www.konkuren.lt/index.php?show=karteliai>

gauti visišką atleidimą nuo grėšiančios baudos bei išvengti diskvalifikacijos viešuosiuose pirkimuose, yra taikoma jau ne vienerius metus. Naujasis įstatymas ją papildo – **atleidimo nuo baudos galimybę** numatydamas ir žalingiausiems ne konkurentų sudarytų susitarimų – **vertikaliųjų susitarimų dėl tiesioginio ar netiesioginio perpardavimo kainų fiksavimo – dalyviams**, pirmiesiems pranešusiems Konkurencijos tarybai apie dalyvavimą tokia susitarime (KĮ 38 str. 1 d.).

Naujoji įstatymo redakcija numato ir papildomą informacijos apie draudžiamą susitarimą, siekiant gauti atleidimą nuo baudos, apsaugą trečiųjų asmenų atžvilgiu (KĮ 38 str. 3 d.).

Atleidimo nuo sankcijų taikymas buvusiam ūkio subjekto vadovui

Pažymėtina, kad 2011 m. gegužės 3 d. įsigaliojusi Konkurencijos įstatymo pataisa⁷ jau numatė atsakomybę ūkio subjektų vadovams už prisidėjimą prie draudžiamo konkurentų susitarimo bei piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi – baudą iki 50 000 litų bei teisės eiti vadovaujančias pareigas apribojimą. Įstatymas numatė ir atleidimą nuo minėtų sankcijų tokio ūkio subjekto vadovui, kurio vadovaujama įmonė pagal atleidimo nuo baudos programą yra atleista nuo baudos. Siekiant paskatinti ne tik esamus, bet ir **buvusius ūkio subjektų vadovus pranešti Konkurencijos tarybai apie draudžiamus konkurenciją ribojančius susitarimus ir tokiu būdu išvengti jiems asmeniškai grėšiančių sankcijų taikymo**, naujasis įstatymas papildomai numato atleidimą nuo sankcijų taikymo ir pastariesiems (KĮ 40 str. 3 d. 2 p.).

Septynerių metų terminas pakartotinumui konstatuoti

Įstatymas įtvirtina **septynerių metų terminą pakartotinumui, kaip atsakomybę sunkinančiai aplinkybei, konstatuoti** (KĮ 37 str. 3 d.), tokiu būdu išspręsdamas teisiniuose ginčiuose keliamą klausimą dėl laikotarpio, kuriam pasibaigus negali būti laikoma, kad pažeidimas padarytas pakartotinai. Ši įstatymo pataisa teikia teisinio aiškumo ūkio subjektams ir yra jiems ypač aktuali, nes pagal š.m. sausio 27 d. įsigaliojusį Baudų, skiriamų už Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo pažeidimus, dydžio nustatymo tvarkos aprašą⁸ pakartotinas konkurencijos teisės pažeidimo, už kurį paskiriama Konkurencijos įstatyme numatyta bauda, padarymas yra itin sunki aplinkybė, už kurią Konkurencijos tarybos apskaičiuotas bazinis baudos dydis didinamas net iki 100 procentų už kiekvieną ankstesnį pažeidimą.

Išplėstos KT diskrecijos ribos spręsti tyrimų pradėjimo klausimus

Įstatymas numato teisę Konkurencijos tarybai nustatyti savo **veiklos prioritetus** (KĮ 18 str. 2 d. 3 p.) ir juos įgyvendinant spręsti tyrimų pradėjimo klausimus (KĮ 24 str. 4 d. 8 p.). Šiomis naujomis teisės normomis siekiama, kad Konkurencijos taryba, kaip iš valstybės biudžeto finansuojama įstaiga, nebūtų naudojama kaip įrankiu nagrinėjančiu viešojo intereso gynimui nereikšmingus skundus, kuriais neretai siekiama išspręsti dviejų ūkio subjektų privatų ginčą ar nepagrįstais kaltinimais viešojo administravimo subjekto „rankomis“ bandyti sutrikdyti konkurento veiklą. Tikėtina, kad praktikoje minėtos nuostatos padės efektyviau panaudoti ribotus Konkurencijos tarybos išteklius, juos skiriant reikšmingiausių konkurencijos problemų sprendimui bei pačių žalingiausių konkurencijos teisės pažeidimų tyrimui.

Pažymėtina, kad naujasis reglamentavimas neapriboja galimybės visiems ūkio subjektams bei vartotojams ginti savo privačius teisėtus interesus, pažeistus konkurenciją ribojančiais veiksmais, bendrąja tvarka – kreipiantis į teismą (KĮ 16 str. 1 d. ir 47 str.) ne tik dėl neteisėtų veiksmų nutraukimo, bet ir dėl padarytos žalos atlyginimo.

Papildomos teisės tyrimą atliekantiems KT įgaliotiems pareigūnams

⁷ 2011-04-21 įstatymas Nr. XI-1347 (Žin., 2011, Nr. 52-2522).

⁸ Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 18 d. nutarimu Nr. 64 (Žin., 2012, Nr.12-511).

Įstatymas numato dar vieną papildomą ir itin svarbią teisę Konkurencijos tarybos pareigūnams, atliekantiems konkurencijos įstatymo pažeidimų tyrimus – **teisę gauti informaciją apie elektroninių ryšių paslaugų abonentus ar registruotus elektroninių ryšių paslaugų naudotojus, su jais susijusius srauto duomenis ir elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos turinį** iš elektroninių ryšių tinklo ir (arba) paslaugų teikėjų (KĮ 25 str. 9 d.). Kadangi praktikoje neretai konkurenciją ribojančių susitarimų, ypač kartelių, dalyviai susižino vienas su kitu naudodamiesi išimtinai elektroninių ryšių paslaugomis, tikimasi, kad ši papildoma teisė suteiks platesnes galimybes tyrimus atliekantiems pareigūnams išaiškinti šiuos ypač žalingus vartotojams ir paprastai itin slaptus pažeidimus.

Galės būti skundžiami tik galutiniai KT sprendimai

Įstatymas aiškiai reglamentuoja Konkurencijos tarybos nutarimus, kuriuos ūkio subjektai bei kiti suinteresuoti asmenys, manantys, kad buvo pažeistos jų šiuo įstatymu ginamos teisės, turi teisę apskųsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui ne vėliau kaip per 20 dienų nuo Konkurencijos tarybos nutarimo įteikimo dienos arba, jeigu nutarimas turi būti paskelbtas Konkurencijos tarybos interneto svetainėje, – nuo paskelbimo dienos. Tai nutarimai, kuriais **užkertama tolesnė šio įstatymo pažeidimo tyrimo eiga**⁹ ar kuriais **baigiamas pranešimo apie koncentraciją nagrinėjimas** (KĮ 33 str. 1 d.). Šios nuostatos reglamentavimą lėmė Vyriausiojo administracinio teismo praktika, pagal kurią viešojo administravimo procedūrų metu priimami procedūrinio pobūdžio dokumentai pagal savo pobūdį nepriskirtini prie aktų, kurie yra ginčo administraciniame teisme dalykas.¹⁰

Keičiasi oficialios informacijos apie KT sprendimus skelbimo vieta

Atkreiptinas dėmesys, kad keičiasi Konkurencijos tarybos viešai teikiamos oficialios informacijos skelbimo vieta. Įsigaliojus naujam įstatymui, visa informacija, tiek susijusi su koncentracijų nagrinėjimu: informacija apie gautą pranešimą apie ketinamą įgyvendinti koncentraciją (KĮ 11 str. 1 d.), kurią paskelbus visi susiinteresuoti asmenys per nustatytą laiką įgyja teisę pareikšti savo nuomonę bei prieštaravimus dėl numatomos vykdyti koncentracijos, tiek galutiniai Konkurencijos tarybos sprendimai, priimti išnagrinėjus pranešimus apie koncentraciją (12 str. 4 d.) ar pažeidimų tyrimų bylas (KĮ 31 str. 2 d.), kuriuos per nustatytą laiką susiinteresuoti asmenys turi teisę apskųsti Vilniaus apygardos administraciniam teismui (KĮ 33 str.), bei visi kiti oficialūs sprendimai ir pranešimai bus skelbiami **tik Konkurencijos tarybos interneto svetainėje <http://www.konkuren.lt/>**.

⁹ Galimi skųsti sprendimai iš esmės yra nutarimai dėl atsisakymo pradėti tyrimą, tyrimo nutraukimo bei galutiniai KT sprendimai, priimti baigus nagrinėti pažeidimo bylą.

¹⁰ LVAT 2010-12-09 nutartis adm. byloje Nr. A502-1466/2010 UAB „Vilniaus energija“ v. KT.